

Bütün ülkelerin
proleterleri birlesin!

karkeren hemü
velatan sekbin!

İŞÇİNİN SESİ

Devrim ve
sosyalizm için
örgüt seferberliği!

Yıl:8, Sayı:216
15 Kasım 1982

ÇEK-AL

Demokratik anayasa kavgamız sürüyor

Faşist diktatörlükten yana olmayan geniş bir burjuva muhalefet vardır. Menşevik mantığa göre, hemen bu burjuva muhalefetle "anayasa cephesi" kurmanın gerekli olduğu akla gelir. Burjuva muhalefet faşist diktatörlükten yana değildir ama gerçek demokrasiden, yığınların siyasete aktif katılımından, açık savaşımdan yana hiç değildir. Bu bakımdan, bu "çok geniş" burjuva muhalefeti de katarak faşist diktatörlüğe karşı "savaş" cephesini daha da genişletmeye çalışmak, gerçekte savaşta en temel güvence olan yığınların gücünden vazgeçmek, cepheyi daraltmak demektir.

Emine Engin

Faşist Evren, faşist cunta ve faşist anayasa topluca sandıktan çıktılar!

Cumhuriyetin bulunmadığı bir ülkede Cumhurbaşkanı "seçildi". Yasaklar altında yapılan, "hayır"ı her yoldan yasaklayan bir oylamayla, Anayasa "onaylandı".

Faşist yönetim, giriştiği siyasal manevra gereği, anayasayı kendisi, düzeni için büyük bir güvence olarak yansıtmaya çalışıyor. Bu anayasa varken, "bize karşı savaşamazsınız, boşuna denemeyin" havası yaratmaya çabalıyor.

Evren'e göre 1968'de devrimci durum şöyle başlamış:

"1967 yılına kadar birşey olmadı. Dış ve iç güçler anayasayı çok iyi incelemişlerdi. Açık aradılar ve üniversitelerle ilgili kısımlarda bunu buldular. Ufak ufak öğrenci olayları başlatıldı. Boykotlar başlatıldı, öğrenciler sağ ve sol çatışmalar içine sokuldular." (Hürriyet, 1.11.1982)

1961 Anayasası'ndaki açıklar olmasaydı devrimci durum doğamayacaktı! Yürütme, "1961 Anayasası'yla ikinci plana itilerek yetkisiz ve çalışmaz duruma sokulmuş" olmasaydı (Tercüman, 31.10.1982) "vahim durumlar" önlenilecekti! Bu anayasa, 1961 Anayasası'ndaki açıkları kapatarak, "vahim durumların" doğmasını ve denetimden çıkmasını önleyecekti:

"Biz tarihin tekerrür etmemesi için yeni anayasaya birtakım yeni teminatlar koyduk." (Evren, Tercüman 31.10.1982)

Faşist Evren, yeni anayasayı bir teminat olarak göstermek, açık sınıf savaşımını kafalarda tarihe gömmek istiyor. Ancak, tekerrür etmesinden ölesiye korktuğu tarihten söz ederken, yüksek sınıf savaşımı karşısında "anayasa emirlerinin" ne kadar anlamsız

kaldığını kendi ağzıyla itiraf ediyor:

"...Anayasa değişikliklerinin hiçbir işe yaramadığı ve zihniyetlerde en ufak bir değişme olmadığı görülmüştür. Mesela, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kurulması, Anayasanın açık emri olduğu halde ... başta belirli şahıslar olmak üzere toplum ve hizmet kesimleri grevler, direnişler, sokak hareketleriyle ayaklandırılmış, Anayasa emrine rağmen bu mahkemeler kurulmamıştır." (Tercüman, 31.10.1982)

Zihniyetleri ise, değil anayasa değişikliğiyle, işkenceyle, idamla, terörle, hapisle bile değiştiremediklerini yine faşist Evren kendi ağzıyla itiraf ediyor:

"Yalnız dış güçler değil, içimizde dolaşan ve bu dış güçlere yardımlık yapanlar da az değildir..."

"...Bu gibilere ne yapsanız, ne söyleseniz para etmez. Onları kafalarından kesseniz, inandıkları bu sapık ideolojilerden ayıramazsınız. Gerçi bunların içinde olup da, sonradan hakikatı görüp ayrılanlar da, doğru yolu görenler de mevcuttur. Bunu inkâr edemeyiz. Fakat bunlar maalesef azınlıkta kalmaktadırlar." (Tercüman, 29.10.1982)

Yani devrimciler az değildir ve idam, işkence, hapis onları yollarından vazgeçiremiyor. Anayasa hiç vazgeçiremeyecektir!

Anayasa, sınıflar arasındaki gerçek güç dengesini olduğu gibi yansıttığı ölçüde anlam taşıyan bir kağıt parçasıdır. Sınıf savaşımının içinde bulunduğu nesnel duruma uymayan bir anayasa, anlamsız bir kağıt parçasıdır. Faşist diktatörlük de bunun böyle olduğunu çok iyi bildiği içindir ki, devrimci durumu anayasayla bastırmadı, tankını topunu kullanmaktan bir an vazgeçmeden anayasayı getirdi.

Düşmanın asıl amacı sınıflar arasındaki güçler dengesini belli bir durumda tutmaktır. Bizim de asıl amacımız, bu durumu düşmanın zararına değiştirmektir.

Faşist Evren, "savaş bitmedi, ilk raundu kazandık" dedi. Gerçekten de öyledir. Savaş bitmedi, bir raund kazandılar. Ama kendileri açısından öyle bir elverişsiz ringde maç yapıyorlar, öylesine çıplak teröre yaslanmak zorunda kalıyorlar ki, her yaptıklarıyla, bu arada da son referandum manevrasıyla, işçi sınıfımızın ders çıkarmasına, sosyalist bilincini pekiştirmesine yardımcı olacak birçok deney yaşıyorlar.

Biz bu yazıda, referandum manevrasının bir değerlendirmesini yapacağız, anayasanın çıkış sürecini çeşitli yönleriyle yeniden ele alacağız.

I.

Referandum manevrasıyla amaçlarına ulaşamadılar

Referandum manevrasının nedenlerine geçen sayımızda değinmiştik, bunun riskli bir manevra olduğunu söylemiştik, Şimdi buna şunu ekleyebiliriz ki, faşist cunta bu manevrayla amaçlarına ulaşamamıştır, riskler önünde duruyor.

Bir kez, referandum manevrası siyasete ilgiyi arttırdı ama cuntaya sempati yaratmadı, bu yönde bir buhar boşaltma olamadı. Faşist Evren'in gezisi sırasında tepeden emirlerle toplandığı açıkça yansıyan, böyle olduğu halde çok cılız, böyle olduğu için çok donuk olan kalabalıklar bunun en güzel göstergesidir. Burjuva gazeteleri, il ve ilçelerden de geldiğini söyledikten sonra

bile, ancak "binlerce" sözcüğünü kullanabiliyorlar. Ayrıca buyruklarla toplandığı halde ne Taksim'de, ne Konak'ta kalabalık eski 1 Mayısların düzeyine ulaşamadı!

Faşist cunta, bir yandan siyasal bir manevra yaparken, bunun yığınlarda siyasete ilgiyi arttırarak taşıdığı riskin de farkına vardığı için, öte yandan ortada hiç siyaset yapılmıyormuş, siyaset eski siyasilerle birlikte herkese yasak olmuş gibi bir hava yaratmaya çalışıyor. Uzun süredir, gazetelerde gülünç sorular ve cevaplar çıkıyor. Gazeteciler Ulusu'ya, ya da bir bakana "siyasete atılacak mısınız?" diye sorular yöneltiyorlar.

Devlet işlerine, istedikleri kadar "siyaset" adı takmaktan kaçınırlar. Önemli olan adlar değildir. Anayasa ve referandum konusu, yığınlarda devlet işlerine ilgiyi kaçınılmaz olarak arttırmıştır ve üstelik bu ilgi de Evren'in donuk mitinglerinde yansımamıştır. Demek ki, kafalarda devrimci siyaset deneyimleri bir sinema şeridi gibi canlanıyor.

Evren'in "propaganda" gezisinde ettiği ve gazetelerde çarşaf çarşaf yayınlanan bazı sözler, cuntanın siyaset alanına ilişkin anlayışını çok güzel açığa vurarak, yığınların açık devrimci savaşa özlemini arttırmaya yaramıştır. Faşist Evren, herkes siyasetle uğraşsın ama "evde, işyerinde sokakta, hergün" uğraşsın diyor. (Tercüman, 29.10.1982) Yani siyaset yer olarak, faşist anayasaya uygun düşün partilerin binalarında ve kukla mecliste, zaman olarak da herhalde beş yılda bir yapılacak "seçimlerde" "özgür" olacaktır!

Referandum manevrasıyla faşist cunta, buhar boşaltmamış, yeni buhar biriktirmiştir.

İkincisi, ekonomide manevra alanı olmadığı için siyasal bir manevraya, referanduma başvurmuşlardı. Ancak bu siyasal manevra onları bazı ekonomik manevralara zorladı, bu ekonomik manevralar da kendi nesnel mantığı yönünde zorlama yapmaktadır.

Özal'ın izlediği ekonomi siyaseti gerçekte tam da finans kapitale "gerekli" siyasetti. Ancak bu yaprak dökümü — hatta yaprak dökümü hafif kahıyr — deprem siyaseti referandum yaklaşıkça iyice sakıncalı olmaya başladı. Özal gitti Kafaoglu geldi. Hem 24 Ocak kararları uygulaması değişmeyecektir dediler, hem ucundan bucağından değiştirdiler. Hem 24 Ocak'a gerçekten karşı değillerdi, hem de bir süre için de olsa, farklı bir uygulama "gerekliyordu."

Bu farklı uygulama, tam bizim Konferans kararlarında belirtildiği gibi, ancak burjuvaziye kadar uzanabilen bir ödün siyasetiydi. Şimdi Özal, yeni bir siyasal parti çalışmalarıyla da bağlı

olarak yeniden öne sürülüyor. Ortada bir manevra daha var ama manevraların nesnel mantığı da var.

Son 9 ay 168 milyar TL. açıktan para basılmışken, bunun 125 milyar TL'si son 2 ayda basılmıştır. Burjuvaziye, geri çekilemeyecek bazı vaadlerde bulunmuştur ki bunlar, kim gelirse gelsin daha çok para basmayı gerektirecektir. Yani, "seçilmiş"(!) bir başbakan olarak Özal'ı yeniden getirselere bile, bıraktığı yerden devam edemeyecektir. Farklı uygulamanın sonuçlarını kapatmak isterlerse, çok daha şiddetli bir depreme yol açmak zorunda kalacaklardır. Bu çok daha büyük bir tepki doğuracağı için, uygulamadan daha büyük sapsmalar getirebilir... vb.

Yani, ekonomik manevralar oyun değildir ki çek Özal'ı, sür Kafaoglu'nu, çek onu, sür Özal'ı olsun ve tam planlandığı gibi tıkr tıkr işlesin. Faşist cunta, referandum nedeniyle, ekonomik alanda rotasını bozmuştur ve bu bozmanın çığ gibi büyüyen sonuçları, kendisine, referandumla kazanmayı planladığı siyasal yararlardan çok daha fazla ekonomik, siyasal zarar verecektir.

Üçüncüsü, bu manevrayla siyasete ilgi artarken, Evren'in gazetelerde çarşaf çarşaf yer alan konuşmaları faşizmin halk düşmanı yüzünü, devletin yapısını sergileme niteliği taşımıştır.

Zayıf bir ekonomik toplumsal taban üzerinde dikilen ve yığınlara inandırıcı bir aldatmaça siyaseti izlemekten aciz olan faşist diktatörlüğün başı "propaganda" gezisine çıkınca ve propagandası etkili olsun diye belli gerçeklere dayamaya çalışınca, doğal olarak garip bir sonuç çıkıyor: Kaş yapayım derken göz çıkarıcı bir biçimde gerçekler ağzından kaçıyor.

Buna birkaç hoş örnek verelim:

Başka bir aday olmadan cumhurbaşkanı seçimi yapılması konusunda kafaları "açmaya" çalışırken Evren şöyle diyor:

"İki aday, üç aday, dört aday çıkacak, birbirimizle yarışmayacak mıyız? Propagandasız da seçim olmaz, hadi desek ki kimse propaganda yapmasın, öyle seçim olsun. Öyle de seçim olmaz bu sefer. Propaganda yapılırsa, memleketin bugünkü hali böyle bir propagandaya elverişli değil. Öyle ise 'bu şekilde olsun' dedim." (Tercüman, 3.11.1982)

Asıl dertlerinin terör değil propaganda olduğu, buna izin vermedikleri, propagandasız seçim olamayacağı, dolayısıyla kendisinin ve anayasasının "seçilmesinin" bir oyun olduğu daha iyi dile getirilemezdi.

Sonra, Evren kendi "kahramanlığını" (!) kanıtlamak isterken, "hergün öldürülme tehditleri alıyoruz ama al-dırmıyoruz" diyerek, yığınlarca benim-

senmeyen bir baş olduğunu, faşist diktatörlüğe karşı kinin ne düzeylere ulaşmış bulunduğunu ilan ve itiraf etmiş oldu.

Son bir örnek. Burjuvazi Kıbrıs'ın işgalini, yığınlara allayıp pullayıp sunmak için bunca çaba harcadı. Kafalara "barış hareketi" olarak yazılsın diye o kadar uğraştı. Faşist Evren bir çuval inciri berbat etti. Aklınca DİSK'i, işçi sınıfını karalamaya çalışırken şöyle dedi:

"...Bir Milletlerarası İşçi Sınıfı Dayanışma Kongresi'nde alınan kararda Kıbrıs konusunda da şu husus yer alıyor. Bu karara maalesef bizim konfederasyon da imza atmış, diyor ki... 'Kıbrıs konusunda Türkiye Cumhuriyeti'nin takip ettiği politika şovenist bir politika' imiş. Tasvip etmiyor bizim Kıbrıs'ı işgalimizi." (Tercüman 4.11.1982)

Çok hoş. İşçi sınıfını karalamaya çalışırken, Evren sirkatin söylüyor, Kıbrıs'ı işgal ettiklerini itiraf ediyor. İşçi sınıfının buna karşı çıktığını duyurarak, ona duyduğu nefreti dile getirirken, yığınlarda işçi sınıfına duyulan saygıyı arttırıyor.

Dolayısıyla, referanduma başvurma nedenlerinden biri olan karşı-devrime inanç yaratma çabası, tam tersine, devrime olan inançsızlığı giderici sonuç doğuruyor.

Dördüncüsü, referandum yapıp, "sivil yönetime geçildi" havasıyla orduyu geri çekeceklerdi. Sonuçlar tam tersine oldu.

Orduyu geri çekip, sivil bir görünüm yaratmak zorundalar ama bunun için en minimum bir gereklilik, Evren ve cuntanın ordudan ayrılmasıdır. Bu ordu içinde koltuk kavgasının kızışması, güvenilen tek dağa da kar yağması demektir. Bunu yapamadıkları için, devletin sivil aygıtlarına da ve hem de resmen uniforma giydirdiler.

Faşist Evren, kendi getirdikleri anayasanın geçici olmayan (?) maddeleriyle bile çelişir bir biçimde, Meclis seçilene kadar hem "Cumhurbaşkanı", hem Genelkurmay Başkanı olacaktır.

Bunun yanı sıra, anayasayı onaylatmak için, "propaganda" gezisinde Evren sürekli orduyu öne sürdü, "bu Türk Silahlı Kuvvetleri'nin anayasasıdır" dedi. Öyle ki bu anayasa parçalanırken artık, aynı sandıktan çıkmış Evren ve ordu kurumu da birlikte parçalanacaktır.

Son olarak beşincisi, bu referandumun anti demokratik karakteri öylesine açığa çıkmıştır ki, Evren'in sandığı gibi hiç de "Batılı dostlarının ağzını" kapatamayacaktır. Batılı gazetelerin çoğu referandum haberini, "bu anayasayla Türkiye'de otoriter bir rejim kuruldu" (abç) diye verdiler. (Financial Times, 8.11.1982)

Dolayısıyla, ABD yönetimi gibi, referandumdan önce bile "Türkiye'de demokrasi var" diyebilecek yüzsüzlükteki Batılı dostları için zaten birşey değişmedi. Ama, ötekiler için sonuç tam tersine oldu. Geçici bir otoriter rejimin kalıcılığı, demokrasi adına zorba bir referandumun gerçekleştiği vb. konuları kamuoylarına açıklamak gibi ek bir yük eklendiler.

Sonuçta, referandum manevrasının, faşist cunta açısından riskli yönleri ağır basmıştır. Ancak bunlar henüz risk düzeyinde olduğundan, bu riskleri gerçek tehlikeye dönüştürmek için çalışmak bize düşen görevler arasındadır.

Bizim demokrasi kavgamız sürüyor. Sonuç ne olursa olsun, referandum ve anayasayı sergilemek, bu kavgayı devrime bağlayan önemli düğümler olmaya zaten devam edecekti. Referandum manevrası cuntaya zarardan çok yarar sağlamış olsaydı, bu yararı bozmak için de çalışacaktık. Bu bakımlardan, anayasa ve referandum "platformu" 7 Kasım günü kapanmayacaktı, kapanmadı.

Ama, bugünkü durum bunu daha da önemli kılıyor. Bir kez, manevranın cuntaya getirdiği zararların açıkça ortaya dökülmesi için anayasa ve referandum konusundaki sergilemeyi sürdürmek, bıçağı yarannın içinde çevirmek özel önem taşıyor. Yoksa, düşman başka manevralarla bu referandumun riskli sonuçlarını yok etmeye çalışabilir.

Gerçekten de, anayasa ve referandum konusunda sergilemeyi sürdürmenin özel önem taşımasının bir nedeni, böyle bir durumun olmasıdır.

Bilindiği gibi Türkiye Kürdistanı'nda uzun süredir yoğun bir askeri hazırlık sürüyor, ve Türkiye'ye yoğun bir NATO, ABD trafiği var. Üçüncü ordunun yeri değişti. Doğu'da yasak bölgeler belirdi. Astronot Irwin, dağcılık sporuna merakını doruk noktasına ulaştırdı! Kolu bacağı kırılıyor, biraz sonra yeniden dağlara tırmanıyor.

Bu arada Türkiye'de çeşitli toplantılar, seminerler oldu. Ayrıca, NATO toplantılarında Ortadoğu'da durum ve Türkiye'nin işlevi konu oluyor. Çevik Kuvvetler'in yanısıra bir de Çabuk Kuvvetler türedi. Yani, Ortadoğu'ya ilişkin, Türkiye'nin de taraf olduğu bir dolaplar dönüyor. Uzun süredir yürüyen pazarlıklar bir sonuca doğru yaklaşıyor. Bu sonuç da içte kıyım, dışta savaş olabilir!

Faşist cunta, referandumda görünüşte büyük bir "evet" aldıktan sonra, bundan "güç" alarak, Türkiye Kürdistanı'nda kıyımdan başlayıp Ortadoğu'ya uzanıvermek hesabında olabilir.

Bu çok tehlikeli manevrada, düşmanı açık düşürmek için anayasa ve referandum konuları çok önemli halkalar

olacaktır. Faşist cunta bir kıyım ve savaşa yöneldiği zaman, yalnızca ona karşı genel sözler etmek yetmeyecektir. Onun kimliğini somut olarak sergilemede, anayasa ve referandum, en son, canlı ve somut deneyim alanı oluşturacaktır.

Bu alan yalnızca faşist cuntayı sergilemek için değil, Kürt halkına yönelik bir kıyım ya da "dış düşmana" yönelik bir savaş ortamında, şovenizmi kabartacak, faşist cuntayla "küslüklerini" unutmak için fırsat bulacak burjuva "muhalafeti" sergilemek için de gereklidir.

II.

Anayasa'nın çıkış sürecinin gösterdikleri

Anayasanın çıkış süreci herkesçe biliniyor. Biz bu süreçte önce bazı noktalara dikkat çekeceğiz ve asıl olarak burjuva muhalafetin "muhalafetiyle" nasıl bir rol oynadığına değineceğiz.

Birinci nokta, en sonunda anayasanın Danışma Meclisi'nde aldığı oylardır. Danışma Meclisi burjuva anlamda bile kişiliksiz, ruhsuz bir meclistir. Elle seçilerek tepeye, hem de yetkisiz bir biçimde oturtulmuştur.

Ancak, yine de, seyirci toplayan bir tiyatro olabilmesi için, rollerin bazı toplumsal gerçekleri belli ölçüde yansıtmaları gereklidir. Bunun hem nesnel bir yönü vardır, gerçeklerin çarpık da olsa yansıması söz konusudur. Hem de öznel bir yönü vardır. Yani kendini gerçek bir meclis olarak göstermek için, bilinçli olarak, belli gerçekleri yansıtmaması havası vermek söz konusudur.

Danışma Meclisi'ndeki oylamada 7 red 12 çekimser oy çıktı. Bu 7 red oyunu burjuva sendikacılar verdiler. Bunların, işçi sınıfını hiç temsil etmedikleri halde, böyle yapmaları, işçi tabanında anayasa kabul oyu ya da çekimser oy vermenin hiç tutmayacağına çok güzel bir göstergesidir. Sendikal savaşı burjuvazinin kuyruğuna takmayı sürdürebilmek, mecliste sendikalar da temsil ediliyor havası verebilmek için, işçi sınıfının kararlı demokratlığını tersinden, çarpık bir biçimde de olsa yansıttılar.

Oniki çekimser oya gelince, bunlar arasında da, anayasanın otoriter, baskıcı vb. olduğunu söyleyenler de vardı. Ama ne yaptılar? Çekimser oy verdiler. Bir de, çekimser oy verme cesaretini bile gösteremeyip, çekimserliğini oylama günü ortadan toz olarak gösterenler vardı. Bunların hepsi de burjuva muhalafetin kemiksizliğini yansıttı.

İkinci nokta, oylamada yalnızca anayasa ve Evren seçilmedi, bunlara taban olacak çeşitli düzeylerde kadrolar da seçildi. Türkiye'de ilk kez, ad yazılı

oy pusulaları da geçerli sayıldı. Yani, yalnızca rasgele değil, bilinçli bir sadakatle "evet" diyenler, "cuntaya hizmet, kendine çıkar" aşkıyla pusulalarının köşesine adlarını yazıverecekler. Referandumdan sonra cunta bu konuya eğilecek!

Yani, referandumda seçmen kütükleri, yeni bir ad-adres denetimi idiyse, oy pusulaları da faşist kadro kaydı işlevi görüyordu.

Üçüncü nokta da şudur ki, anayasa taslağı "oylamaya" girdiği son biçimiyle, göstermelik bir tartışmadan bile geçmemiştir. 71 no'lu kararla Evren'in konuşmalarını ve anayasanın geçici maddelerini eleştirmek yasaklandı.

Bunun bir yönü, patlayıcı madde dolu bir ortamda, burjuva muhalafetin etki-tepki içinde, istemeden, işleri çığırından çıkarma, dizginleri boşaltma işlevi görme tehlikesinin önlenmesidir. Öteki yönü ise, bu kararla, burjuva muhalafetin Evren'in "propaganda" gezisinde söyledikleri ve yaptıkları çok net bir biçimde birbirini tamamlamıştır.

Burjuva muhalafetin yarattığı bilinç bulanıklığından Evren yararlanmıştır. "Tartışma" sırasında burjuva muhalafetin yapıcı eleştirilerinin "yapıcı" sonuçlarının üzerinde oturmuş "eleştirilere" ise sonul, "kafa açıcı" yanıtları getiren adam olmuştur. Gerçekten, burjuva muhalafetin, yapıcı eleştirileriyle yaptığı ön hazırlık olmasaydı, Evren'in "propagandası" hiçbir etki yapamayacağı gibi, doğrudan ve ağırlığıyla tepki yaratırdı.

Şimdi burjuva muhalafete biraz daha yakından bakalım. Muhalafet yelpazesinin çeşitli kesimlerinden yazarların görüşlerini örnek alacağız ve şunları göreceğiz:

1) Bu muhalafetin muhalafet yapmasının kaynağı faşist cuntadan çok devrime karşı olması, devrimi önleme kaygusudur. 2) Faşist cuntaya yaptığı akıl hocalığı niteliğindeki eleştirilerin yanısıra, doğrudan güven de yaratmıştır. 3) Anayasa ve referandum olayının açıklarını, kötünün iyisi yaklaşımıyla kapatmıştır.

Nazlı Ilıcak (Tercüman)

Burjuva muhalafetin sağ cephesinden, Nazlı Ilıcak ile başlayalım. Nazlı Ilıcak'ın faşist cuntanın yakını olduğu biliniyor ama "dost acı söyler" hesabı, görünümde keskin bir muhalafet yürüttü. Bu nedenle onu da muhalafet yelpazesine katmak gerekir.

"Hürriyetlerle otorite arasındaki denge iyi kurulmazsa mahiyeti değişik başka sıkıntılarla karşılaşabiliriz." (*Tercüman*, 7.7.1982)

"Mahiyeti değişik başka sıkıntılar"dan kasıt devrimci savaşımdır. Peki

neden değişik? Burjuva muhalefetten değişik. Yani, diyor, ben hürriyet aşığı olduğum için muhalefet yapmıyorum, ama hürriyetlerle otoriteyi dengelemesiniz gerçekten hürriyet isteyenler ayaklanır. Ben bunları gerçek savaş yolundan şaşırtmak için hürriyet aşığı gibi, size karşı muhalefet yapıyorum.

Bir başka yazısında Ilıcak şöyle diyor:

"Sistemin sakatlığı yüzünden, Cumhurbaşkanı, henüz seçilmeden tartışmaların içine çekilmiştir. Siyasi partiler kurulduktan sonra, tansiyon artacak, konu her vesileyle gündeme getirilecek diye endişe ederiz. Üstelik bir ara-rejime 'evet' demektense, anayasaya topyekun 'hayır' demeyi düşünenlerin sayısı kabarmaz mı?

"Şimdi bütün ümidimiz, Danışma Meclisi'nde yapılacak 2. tur görüşmelerinde ve Milli Güvenlik Konseyi'ndedir. Basın, kamuoyunu yansıtan ve onu etkileyen önemli bir güçtür. Basının sesine kulak vermek gerekiyor..." (Tercüman, 22.9.1982)

Sistemden yana akıl hocalığı yaparken, Ilıcak, oldukça uzun erimli çıkarları dikkate alıyor, yalnızca "hayır" denmemesi için değil, ileride de "sorunlar" çıkmaması için çalışıyor. Bu arada cuntaya açıkça "umut" bağladıktan sonra, basının işlevini de güzel açıklıyor. Basında yürüyen tartışma, faşist cuntayla kamuoyu arasında köprü işlevi görüyormuş! Faşist cuntayı kamuoyuna sevdireyor, kamuoyunun nabzını da faşist cuntaya aktarıyormuş.

Yine bir başka yazıda Ilıcak şöyle yazmış:

"Elbiseyi daraltırken, ölçüyü kaçırmamak, biraz derin nefes alınca dikişlerin patlayacağı bir kıyafet hazırlamak çok önemlidir." (Tercüman, 1.9.1982)

Bütün sorun dikişlerin patlamaması, yani devrimdir.

Metin Toker (Milliyet)

Bu yazar da, anayasaya oldukça ağır eleştiriler yöneltti ama sonunu hep cuntaya ve orduya güven yaratarak, yapıcı bir biçimde bağladı:

"...Görevini tamamlayıp 'alelade vatandaş' olmuş dört kişiye ömür boyu imtiyaz tanımayı Anayasa Mahkemesi reddeder. Böyle bir reddin ondan çok önce MGK'nın kendisinden geleceği şüphesizdir.

"... Subaylar mesleklerinden çekilmedikçe aday olamaz ve seçilemezler. Halbuki, 2. geçici madde bir genelkurmay başkanının, üzerinde üniformasıyla cumhurbaşkanı seçilebilmesinin ötesinde, kendisine bu sıfatı taşıırken genelkurmay başkanı üniformasını taşımakta da devam edebilme hakkını vermektedir.

"Cumhuriyetin tarihinde bu hiç görülmediği gibi, cumhuriyet ordusunun tabiatına ve ananelerine tamamiyle zıttır. ... Askerlerle ilgili işler sadece sivillere — hele bu Danışma Meclisi'ne — bırakılmayacak kadar ciddidir.

"... Yarnı bugünkü şartlarla değerlendiremezsiniz.

"... Danışma Meclisi'nden çıkacak metnin MGK'de gereken itina ile inceleneceği ümidi bu milletin sağlam kuvvetlerinin ümididir." (Milliyet, 21.9.1982)

Metin Toker, cuntaya güvenmekte haklıymış, bir eleştirisi dikkate alındı. Üniformalı cumhurbaşkanı konusunda, eleştirisi dikkate alınmazsa diye, ordunun yıpranmasını önleme çabasıyla suçu "sivillere" atıyor. Uzun dönemli çıkarları hatırlatıyor ve muhalefetini faşist cuntaya güven yaratarak bitiriyor.

Oktay Ekşi (Hürriyet)

Menşeviklerin gerçekçi liberal yazarı Oktay Ekşi, bir yazısında şöyle diyerek cuntaya güven yaratıyor ve endişesinin, bu anayasanın ileride toplumsal patlama yaratması olduğunu dile getiriyor:

"Bu tasarı Danışma Meclisi'nde ve Milli Güvenlik Konseyi'nde islah edilmezse toplum olarak halimiz dumanlıdır." (Hürriyet, 19.7.82)

Bir başka yazıda da, en sol görünümü muhalefeti yükselten Batur'u eleştiriyor. Eleştirdiği, muhalefetin sol görünümü değildir, sol görünmeye çalışırken, Batur'un yanlışlıkla bazı noktalara ilişkin "tehlikeli" sözler etmesidir:

"... Sayın Batur, eğer tahmin ettiğimiz gibi siyaset yapmaya ve sonuç almaya kararlı ise, Danışma Meclisi'ne karşı kırıcı küçültücü ifadeler kullanmaktan, örneğin 'Kendilerinden başka kimseyi temsil etmeyen, değişik fikirli üyelerin bir araya gelmesi çok zordur. Bu sebeple, Konsey'den bir ikaz gelmeden içeriğinin ve sistematüğünün değişeceği görüşünde değilim' şeklinde konuşmaktan kaçınmalıdır." (Hürriyet, 25.8.1982)

Yani Oktay Ekşi diyor ki, Batur Konsey'e güven yaratarak iyi ediyor ama bunu yaparken, Danışma Meclisi'ne güveni o kadar sarsıyor, onu temsil yeteneği olmayan, Konsey'den ikazla çalışan öyle bir kukla organ olarak gösteriyor ki, bugüne güveni sarsıcı sonuçları olabilir.

Tooman Erel (Milliyet)

Bu yazar, çeşitli noktalardan anayasayı eleştiriyor ve sonunda şöyle diyor:

"Bu tür sokuşturmalara uğramış bir metni gerekli ayıklamaları yapmadan, Evren'in prestiji ile birleştirerek millete

sunmak ve yedi yıl için değişmez hale getirmek, taşları bağlayıp tehlikeleri salıvermek olur.

"Bu metnin Konsey'de her yönüyle tekrar incelenmesinde yarar vardır." (Milliyet, 21.9.1982)

Evren'in prestijini düşünen Erel, anayasanın onu gölgeleyeceğinden ve ileride Evren'in de anayasasının da birlikte hedef alınmasından kaygılanıyor ve Konsey'e umut bağlayarak "eleştirisine" son veriyor.

Teoman Erel, tasarı 24 Eylül'de Danışma Meclisi'nden çıktıktan sonra cuntada fazlaca değişime uğramayacağını bildiğinden, 25 Eylül'de, kötünün iyisi mantığıyla, cuntayı aklama işine başlıyor:

"... Konsey yepyeni bir metni açıklarsa ne olur?

"Şok" olur.

(...)

"Bu bakımdan bizim kişisel görüşümüz Konsey'in elindeki son derecede hatalı, eksik ve geriye dönük metni ve buna yönelik eleştirileri esas alarak tasarıyı makule dönüştürmesidir.

(...)

"Biz, son aylardaki yoğun çalışmalarından, tartışmalardan ve eleştirilerden tümüyle kopuk 'hazır bir metin' olduğu iddialarına inanmak istemiyoruz. ...

"'Fantezilerden uzak' ve 'normale dönük' durmak 'milletimize yaraşır bir anayasa ve demokrasi' vaat eden askerlere daha çok yaraşan bir tavır olur." (Milliyet, 25.9.1982)

Bu yazının başlığı, "Sepete mi Tamire mi". Yani Erel demek istiyor ki, anayasa sepetiktir, çok kötüdür. Faşist cunta çok daha iyi anayasalar getirebilirdi ama getirmemesi daha iyi, tamir etsin yeter, çünkü bu tartışıldı. Cunta iyi anayasa getirebilirdi ama bu fantezi olur çünkü tartışılmamış olacak! Tabii asıl cuntaya yaratılan bu güven "fantezi" oluyor!

Mümtaz Soysal (Milliyet)

Daha ilk başlarda, Mümtaz Soysal anayasa komisyonu üyelerini şöyle eleştiriyor:

"Komisyon üyeleri, Türkiye'nin en acımasız işveren çevrelerindeki özlemleri dile getirmek için değil, Türkiye'nin ezilen insanlarını anayasayla bağlayan bir hukuk sistemi çerçevesinde korumak için oraya seçildiklerini unutmus gibidirler. Tasarı, siyasi yaşamın kuralları bakımından da bunalım giderici değil, bunalım getirici hükümlerle doludur." (Hürriyet, 20.7.1982)

M. Soysal'ın bütün "ilericiliği", ezilen insanlar edebiyatı yapmasıdır. Ama Danışma Meclisi'nin işverenleri değil de bu insanları temsil ettiğini, cuntanın ezilenlerden yana bir hukuk sistemi istediğini söylemek ezilen insanlarla alay

etmektedir. Ezilen insanların "siyasal bunalım"ından, yani devrimden korktukları için, liberaller kendilerini işte böyle, cuntanın kuyruğunda buluyorlar.

Evren, Ekim'in ilk günlerinde, daha anayasanın son biçimi belli olmadan Burdur-Isparta'da yaptığı konuşmalarında evet kampanyasını başlattı. Bunun üzerine M. Soysal, şöyle yazmış:

"... Endişelerin giderilip giderilmediği henüz belli değilken bir 'hayır kampanyası' açmak ne kadar yanlışsa, neyin halk hakemliğine sunulacağı belli olmadan bir 'evet kampanyası' açmak da aynı ölçüde yanlıştır." (Milliyet, 8.10.1982)

M. Soysal, Evren'e ince bir akıl veriyor. Biz, diyor, bu kadar eleştiri yaptık ama hep cunta değiştirir umuduyla insanları avutuyoruz, sen kalktın daha değişmeden savunmaya başladın. Üstelik M. Soysal, bunca eleştirilerini de "hayır"la bağlamamak için çabalyor.

71 nolu karar çıktıktan sonra ise, 24 Ekim'de M. Soysal, Evren'e "tanıtma kampanyası" için akıl veriyor:

"... Yanıt verecek durumda bulunmayan kuruluşların, organların, kişilerin suçlamasından dikkatle kaçınmak, ağırlığı daha çok olaylardan alınacak objektif dersler üzerinde toplamak ve getirilen çözümlerin gelecekteki etkilerini göstermek gerekecek.

"Bütün bunlar, halk oylaması sonuçlarının saygıdeğer olabilmesi ve tam bir huzur ortamında verilmiş oyların sonucu olarak kabul edilebilmesi için zorunlu koşullar." (Milliyet, 24.10.1982)

Dikkat edilirse, yanıt vermek olanının olmaması, M. Soysal açısından saygıyı, huzuru bozmuyor. Ama Evren objektif konuşmazsa oylama saygıdeğer olmaz! Bu artık liberallikten bile geri bir kayış, faşist cuntaya doğrudan danışmanlıktır.

Muhsin Batur (CHP)

Muhsin Batur'un demeci, bugüne dek basında çıkmış en "ilerici" demectir. Mümtaz Soysal gibi genel ezilen insanlardan da değil, çıkarları farklı sosyal sınıfların varlığından açıkça söz ediyor:

"Kişi olarak ben sosyal sınıfların çıkarlarının değişik olmasına rağmen, onlar arasında karşılıklı anlayış sayesinde bir balans kurulabileceği inancındayım."

Batur, bu sosyal sınıflar arasındaki savaştan, devrimden korkusunu şu açık sözlerle dile getiriyor:

"Bir ülkede halkın siyasete katılımı bu kadar sınırlanır ve yasaklanırsa toplumda patlama ve bunalımlar olur. Düşünce ve siyaset yoluyla deşarj olma aşaması yasaklanınca illegal yaklaşımlar ve anarşi bu defa ilk aşama olur.

Devamlı tüten yanardağlara karşın arada indifa eden dağların daha tehlikeli olduğu unutuluyor."

Bu korkudan hareketle Batur, Konsey'e yarattığı şu güvenle, gerçekte "sosyal sınıflar arasında balans"dan bile geri düşerek, faşist cuntayla uzlaşmış oluyor:

"... Konsey'den bir ikaz gelmeden içeriğinin ve sistematığının değişeceği görüşünde değilim.

"... Umudu Konsey çalışma dönemi- ne reteliyorum." (Hürriyet, 25.8.1982)

Deniz Baykal (CHP)

Deniz Baykal, yürütmeye, cumhurbaşkanına olağanüstü yetkiler verilmesine ilişkin olarak şunları söylüyor:

"... Yasama ve yürütme organları arasındaki ilişki düzeni, Anayasa geleneğimize tamamen ters bir durum yaratmaktadır. Hükümeti parlamentodan, dolayısıyla milli iradeden koparmaktadır. Tabana dayalı bir hükümet anlayışı yerine tavana asılı bir hükümet istenmektedir. Bu hükümetin tuba ağacı gibi kökleri havada kalacaktır. Bu Anayasa'nın betonarme hesapları yanlıştır. Öngörülen denge bu sikleti çekmez, statik denge milli irade dışına taşmıştır."

CHP'nin en sol kanatlarında yer alan Baykal'ın da hareket noktası, kurulmak istenen dengenin "bu sikleti" çekip çekmeyeceği, yani devrimi önlemeye yarayıp yaramayacağıdır.

Baykal'ın bununla bağlı bir başka üzüntüsü de silahlı kuvvetlerin yıpranmasıdır:

"... Cumhurbaşkanının törensel ve sembolik özellikler taşıyıp, yetkilerle donatılmış olması, gerektiğinde, hükümete doğrudan etkili kılınması, devlet başkanını sürekli tartışma ortamında tutacak, bu durum, kendisinin ve dolayısıyla silahlı kuvvetlerin bu tartışma ortamında yıpranmasına yol açabilecektir."

Baykal eleştirilerini övgüyle hafiflettikten sonra, gerçekte kendisinin demokratlıkla bir ilgisi olmadığını, şu sözlerle gösteriyor:

"Anayasa ile ilgili eleştirileri yaptık- tan sonra şunu gözden kaçırmamak gerekir: Silahlı Kuvvetler, son otuz yılda üç kez müdahalede bulunmuştur, öyle anlaşılıyor ki, 12 Eylül'deki üçüncü müdahale de bundan öncekiler gibi kendine özgü görev anlayışı içinde gerekli görüldüğü düzenlemeleri yaptıktan sonra, olağan demokratik hayatı işleterek kışlasına dönerektir. Bu önemli bir gelişmedir. Değerli bir sonuçtur. ...

"... Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gerçekleştirmesi gereken işleri içinde ve bir yüksek ulusal saygınlık konusu da Türkiye'yi ikinci sınıf bir demokrasi

ezikliğinden kurtarmaktır. ..." (Hürriyet, 19.10.1982)

Bu anayasayla kurulacak olanın, insanın içinde hafif bir eziklik yaratacak ikinci sınıf bir demokrasi olduğunu söylemek, geri bir liberalliktir. Türkiye'nin "en demokratik" demokrasisi, ikinci sınıf bile olamamıştır. Bu anayasayla geleni ikinci sınıf demokrasi görmek için, anti-demokratik olmak gerekir.

Şevket Yılmaz (Türk-İş)

Şevket Yılmaz, önce komisyona kızmış ve "umudumuz Danışma Meclisi'nde ve Milli Güvenlik Konseyi'ndedir" demiştir. (Hürriyet, 20.7.1982)

Tasarı mecliste görüşülürken ise, Yılmaz şöyle bir uyarı yapmıştır:

"Türk-İş, yüklediği toplumsal sorumluluğun taşınmaz ve paylaşılmaz bir noktaya itildiğini kaygı ile tespit etmektedir. Tasarının bu haliyle gerçekleşmesinden doğacak geleceğin sorumluluklarını da paylaşmayacağına açıklamayı görev saymaktadır." (Hürriyet, 21.8.1982)

Sözü edilen kaygı, bu tasarı karşısında işçilerin tepkisini önleyememe kaygısıdır. Şevket Yılmazların taşıdıkları toplumsal sorumluluk budur, bunu yerine getirememekten korkuyor.

Yılmaz, tasarı meclisten çıkmaya doğru yaklaştıkça, Evren'e ve cuntaya güven yaratma kampanyasını yoğunlaştırmıştır:

"Derdimizi anlatmak için Sayın Devlet Başkanı ile sayın Konsey üyelerinden başka yer kalmadı gibi gözüküyor." (Hürriyet, 25.8.1982)

"Anayasa'nın Danışma Meclisi'nden çıkması demek, herşey bitti demek değildir, ümidimiz, tasarının ülke gerçeklerini bilen ve bu gerçekler üzerinde iyi niyetini hiçbir zaman esirgememiş olan Milli Güvenlik Konseyi'ndedir ve tasarının MGK'da büyük çapta değişikliğe uğratılacağı inancındayız." (Hürriyet, 23.8.1982)

Gerçekten de faşist cunta "iyi niyetini" yine esirgemedi ve grev hakkını yok ettiği tasarının içine, grev sözcüğünün yanına bir de hak sözcüğü ekledi. Hiçbir gerçek anlam taşımayan bazı değişiklikler yaptı. Bunun üzerine Yılmaz şöyle dedi:

"Anayasa tasarısı ile Türk işçilerinin maruz bırakılmak istendiği açık haksızlıklar, Türk-İş'in gerçekçi işaretleri ışığında MGK'ca önemli ölçüde önlenmiş bulunmaktadır. Türk-İş işçi hak ve özgürlükleriyle doğrudan ilgili yasalarda aynı özenin gösterileceği umudu ve beklentisi içindedir." (Milliyet, 22.10.1982)

Burada geçen "açık haksızlık" sözü anlamlıdır. Yılmaz'ın istediği anayasa-

da, aldatmacaya daha elverişli, daha demagojik formülasyonlardı. Haksızlıkların sözcükler düzeyinde bile açıkça yansması onun işini güçleştiriyordu. Derdi haksızlıkların olması değil, bunların açıkça yansmasıydı. Cunta bunu engelleyici bir takım değişiklikler yapınca, Türk-İş yönetiminin istekleri yerine geldi.

Yine de bu anayasaya iyi demek, yapılan değişiklikleri tam göstermek işine gelmeyeceği için, Yılmaz aynı demekte, bu anayasanın "geçiş" için iyi olduğunu söylüyor ve yapılmayan değişiklikler için de faşist cuntanın bundan sonra çıkaracağı yasalara umut ve güven yaratıyor.

Burjuva muhalefet ve Evren'in "propagandası"

Burjuva muhalefetin yarattığı bunca güvenden sonra, doğal olarak, Evren "propaganda" gezisinde ağzını açar açmaz ilk şu sözleri etti:

"Anayasa'ya kefalet ediyorum, kefil oluyorum" (Hürriyet, 25.10.1982)

Bunun üzerine TKP'nin Sesi hemen "zekice" sorular yönelmeye başladı: "Evren'e kim kefil olsun?"

Evren'e burjuva muhalefetin tümü çöktan kefil olmuştu. Onun kefaletine, onun yarattığı güvene dayanarak Evren öyle konuşabildi. Menşevikler de burjuva muhalefete kefil olarak zincirin bir halkası olmaktan eksik kalmadılar.

Evren'in "propaganda" gezisi, burjuva muhalefetin ön hazırlığı olmadan hiçbir anlam taşımazdı. Evren, gezide, bu ön hazırlıkla yaratılan "güven" platformundan konuştu ve konuşmalarında burjuva muhalefetin bazı öğütlerini dikkate aldı, bazı eleştirilerine ise "akıllıca" yanıtlar vererek "kafaları açmış" oldu.

Buna birkaç örnek verelim.

Nazlı Ilıcak 26.9.1982'de "Anayasa ve taban" başlıklı bir yazısında şu uyarıyı yapmıştı:

"Herşeyden önce bu Anayasanın tabanı yoktur. Kendilerini doğrudan doğruya ilgilendiren birçok kısıtlayıcı madde sebebiyle işçiler, basın mensupları, üniversite camiası, Anayasa'nın karşısına geçmiştir."

Evren ve cunta bunu iki açıdan dikkate aldı. Bir uygulamada, çeşitli kesimleri, özellikle işçileri "memnun edici" ufak söz değişimleri yaptı. Bir de Evren konuşmasında kesimlerin kesimsel memnuniyetsizliklerini teselli edici sözler etti:

"Kendi mesleğinizle ilgili bir-iki yerini beğenmemiş olabilirsiniz. Ancak onun niye öyle yapıldığını iyi değerlendirdiyseniz, doğruyu bulursunuz. 200'e

yakın maddesi bulunan bir Anayasa'da birkaç maddeyi beğenmeyip Anayasa'nın tümüne hayır demenin doğru bir hareket tarzı olmadığını takdir edersiniz." (Hürriyet, 26.10.1982)

Bir başka örnek.

Birçok yazar, bu arada Oktay Ekşi bir yazısında şu eleştiriyi yapmıştı:

"... Geçici maddeler hayli sakıncalı hükümlerle doludur.

"Örneğin Anayasa'nın oylanması sırasında Anayasa için verilecek oyların, Cumhurbaşkanı seçimi için de verilmiş sayılmasının, demokratik anlayışla ve hukuk mantığıyla izahı mümkün değildir. Çünkü Anayasa nihayet bir kanun yahut kurallar dizisidir. Onları beğenmek, beğenmemek ayrı, şu anda Millî Güvenlik Konseyi Başkanı olan ve Anayasa'nın kabulü halinde 'Cumhurbaşkanı' sıfatını kazanacağı, 'Geçici 2'nci maddede' yazılı bulunan Sayın Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı olmasını istemek veya istememek ayrıdır. Sözün burasında içtenlikle belirtelim ki, bizzat bizim tanıdığımız, bildiğimiz birçok insan, Anayasa tasarisına yönelik ağır eleştirilerine rağmen, Sayın Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı olmasını, Türkiye'nin geleceği açısından bir 'güvence' saymaktadırlar." (Hürriyet, 20.9.1982)

Bu eleştiri böyle yöneltilirse, faşist Evren, buna verdiği şu yanıtla, daha da büyük bir "güvence" olma yolunda ilerlemeye elverişli bir fırsat bulmuş olur:

"... Dediler ki Anayasa ayrı sandıkta, Cumhurbaşkanı ayrı sandıkta oylansın. Ne fark edecek? Farzedelim ki, bana atılan oylar daha fazla çıktı da Anayasa oylaması daha az çıktı. Ne çıkacak bundan? Koltuklarım mı kibaracak... Fuzuli masraftan başka ne işe yarayacak. İki tane sandık konacak, o nisbette fazla kağıt konacak masraftan başka hiçbir faydası yok..." (Tercüman, 3.11.1982)

Diyecekler, aman ne alçak gönüllü, ne tutumlu adam! Evren faşist bir diktatör, Oktay Ekşi ise liberal bir yazar ama liberal "muhalefetiyle" Evren'i bir melek, kendisini de yağcı durumuna sokmuş oluyor.

Son bi örnek.

Mümtaz Soysal 15 Ekim'deki yazısında şöyle diyordu:

"Halk oylamasında 'evet'lerin ağır basacağını şimdiden söyleyebilmek için çok ünlü bir falcı ya da çok yetenekli bir nabız yoklayıcı olmak gerekmez. Karşı karşıya bulunduğumuz durum gün gibi ortadadır. Büyük çoğunluk, '12 Eylül öncesine dönüşü engelleyen bir anayasadan yana mısınız, değil misiniz?' sorusunun ışığında oy kullanacak."

Bu gerçekte "evet" propagandasıdır, ama bir durum değerlendirmesi havasında sunulmaktadır. Anayasa kötü de olsa, 12 Eylül öncesine dönmek daha kötüdür mantığıyla, "evet" yönünde

şantaj yapılıyor. Kendinden önce Milliyet okurlarına Mümtaz Sosyal'in hazır aşladığı bu fikri Evren de kullandı:

"Alınan tedbirlerden vazgeçersek 12 Eylül öncesindeki durum daha beter şekilde geri gelir, buna razı mısınız?" (Hürriyet, 2.11.1982)

Eğer bu fikrin Mümtaz Soysal gibi kefilleri olmasaydı, Evren'in bu sorusuna, yığınların "razıyız" yanıtını açıkça haykılmaları çok daha ciddi bir "tehlike" olurdu.

III. Sonuç

Faşist cunta, referandum manevrasıyla amaçlarına ulaşamamıştır, tam tersine önünde bir sürü risk daha biriktirmiştir. Bu riskleri gerçek tehlikeye dönüştürmek için çalışmak tüm sol güçlerin görevidir. Ülkemizde bu olanak vardır.

Verdiğimiz alıntılardan da belli olduğu gibi, faşist diktatörlükten yana olmayan geniş bir burjuva muhalefet vardır. "Ülkemizde olanak vardır" deyince, menşevik mantığa göre, hemen bu burjuva muhalefetle "anayasa cephesi" kurmanın gerekli olduğu akla gelir.

Oysa, aynı alıntıların gösterdiği bir temel nokta vardır. Burjuva muhalefet faşist diktatörlükten yana değildir ama gerçek bir demokrasiden, yığınların siyasete aktif katılımından, açık savaştan yana hiç değildir. Bu bakımdan, bu "çok geniş" burjuva muhalefeti de katarak faşist diktatörlüğe karşı "savaş" cephesini daha da genişletmeye çalışmak, gerçekte savaşta en temel güvence olan yığınların gücünden vazgeçmek, cepheyi daraltmak demektir.

Sorun yalnızca sayısal düzeyde değildir. Bu burjuva muhalefet demokrat olmadığı için, onunla ortak bir temel bulmaya çalışmak, yığınların demokratik bilincini bile bulandırıcı bir temel peşinde koşmak demektir.

Yığınların demokratik bilincini pekiştirmek, onları gerçek demokrasi savaşına katmak için burjuva muhalefeti sergilemek zorunlu bir görevdir. Faşist diktatörlüğe karşı savaşta, burjuva muhalefeti ilerletmenin en küçük bir umudu varsa, bunun da gerçekleşme yolu yığınların dolu dizgin demokratik bilincini, savaşımını geliştirmektir.

Dolu dizgin demokratik bilincin topluma yayılabileceği tek bir odak vardır. Bu da işçi sınıfıdır. Burjuva muhalefetle "anayasa cephesi" uğruna, hele ki bu sınıfın bilincine en küçük bir gölge düşürmek, toplumu faşist diktatörlüğün karanlıklarına hapsedmekle eşanlamlıdır.

Türkiye'nin ve dünyanın aydınlık geleceği işçi sınıfının ellerinde yükselmektedir.